

MINISTERIO
DE EDUCACIÓN
Y CULTURA

Presidencia de la República
del Paraguay

REPÚBLICA DEL PARAGUAY

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CULTURA

Fernando Lugo Méndez

Presidente de la República del Paraguay

Victor Ríos Ojeda

Ministro de Educación y Cultura

Diana Serafini

Viceministra de Educación para la
Gestión Educativa

Héctor Valdez Alé

Viceministro de Educación para el
Desarrollo Educativo

Dora Inés Perrotta

Directora General de Educación Inicial
y Escolar Básica

Nancy Oilda Benítez Ojeda

Directora General de Currículum,
Evaluación y Orientación

Marta López

Directora de Educación
Escolar Básica

Ficha técnica

Nancy Oilda Benítez Ojeda
Directora General de Curriculum,
Evaluación y Orientación

Lidia Manuela Fabio de Garay
Jefa del Departamento del Apoyo para la
Implementación Curricular en Medios Educativos

Nidia Esther Caballero de Sosa
Jefa del Departamento de Evaluación
Curricular

Edgar Osvaldo Brizuela Vera
Jefe del Departamenro de Diseño Curricular

Rosalía Diana Larrosa Nunes
Jefa del Departamento de Investigación
Curricular

Elaboradores

María Cristina Invernizzi
María Angela Evers
Edgar Osvaldo Brizuela Vera
Liz Josefina Recalde de Núñez
María Rossanna Centurión

Traducción al Guaraní

Zunilda Rocío Leguizamón Ledesma

Armado y Diagramación

Zunilda Rocío Leguizamón Ledesma

Dibujo

Ninfa Luciana Benítez Rojas

Ñe'ẽ ñepyrũ

Mitã'i, mitãkuña 2º gradogua:

Ministerio de Educación y Cultura guive niko rojepy'apy vokoieténte nderehe. Roipota niko nde, ára ha ára, ndekatupyryve rehóvo, tanearanduve. Roikuaa niko upevarâ nde reñeha'âmbaiteha ha avei tekotevêha nepytyvô ne mbo'ehára ha, mba'érepa anichéne, tereguereko avei umi tembipuru iporâporâvéva.

Umi tembipuru apytépe niko oî pe aranduka. Añetehápe niko, kóva tuicha oipytyvô mbo'epykuéra oñemopyenda ha imbareteve haæua. Upéva ohechakuaávo, Ministerio de Educación y Cultura péina omoî nde pópe ko aranduka nepytyvôtava ehechauka haæua mba'eichaitéma ndekatupyry rehóvo.

Ko aranduka niko omoirû umi programa pyahu ojepurúvahina ko'áæa rupi mbo'ehaokuérape. Ha, ehechataháicha áæa, ojechai mokõi ñe'ême, nderehehápe. Nde, guarani ne ñe'êteéramo, upéicharamo remba'apóta pe guaraníme ojechaihápe, ha katu castellano ne ñe'êteéramo, remba'apóta castellanope ojechaihápe.

Ko aranduka niko ikatu eipuru mbo'ehaópe ha ikatúnte avei regueraha nde rógape emba'apove haæua rehóvo heseve. Nde rogayguakuéra nepytyvôta embohasa haæua umi marandu ha tembiaporâ ko arandukágui nde kuatihaípe.

Ajeruremíta ndéve eñangareko porâmi haæua ko aranduka rehe, ani embyaítei. Áæa ary oútavape, ambue nde rapicha oikétava ko mbo'esyrýpe oipurujeýta kóva ko aranduka. Opavave ko aranduka roguépe rejuhúta hetaite mba'e nemoarandu ha nembohesape'avétava. Emba'apóvo rehóvo ipype he'ívape ha'etéichata ndéve ku reñembosaráiva reikóvo. Py'yikena eipuru ha... eipurupaitékena!

Nde rayhuhára.

Victor Ríos Ojeda
Ministro de Educación y Cultura

**GUARANI OÑEMBO'E JAVE
MITÃ ÑE'ËTEÉRAMO**

Ko arandukápe rejuhúta

MOMARANDU

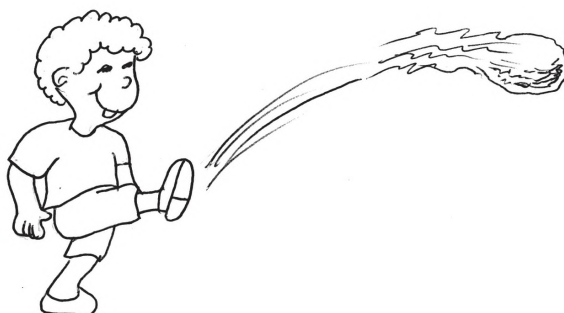
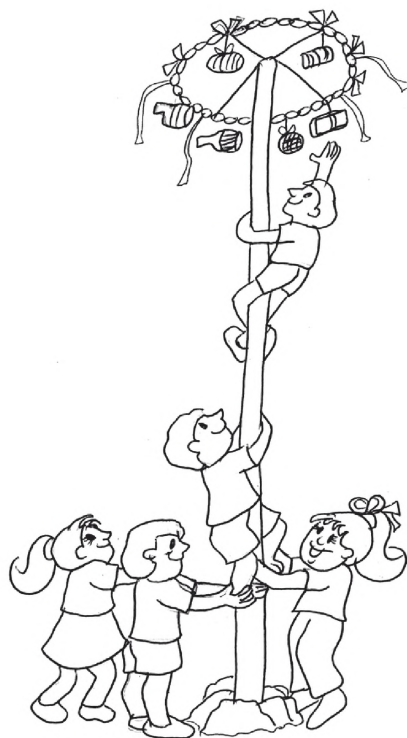
1. Mbo'epy aty I : Ñembosairã	7
1. San Juan ára jave	8
2. Valíta valíta	12
3. Trómpo papapy, trómpo kora	14
2. Mbo'epy aty II :Che retã	15
1. tetã Paraguái	16
2. Paraguay	18
3. Che poyvi	20
4. Che táva	22
3. Mbo'epy aty III : Mymbakuéra	25
1. Tahyikuéra	26
2. Tukã, gua'a ha ñakurutĩ	30
3. Mainumby	36
4. Guasu pytã'i	41
5. Yso ha Panambi	45
4. Mbo'epy aty IV : Arami aramboty	49
Arami aramboty	50
5. Expresión Arte rehegua	59
Mbo'epy aty V	
1. EXPRESIÓN MUSICAL	61
2. EXPRESIÓN PLÁSTICA	66
3. EXPRESIÓN CORPORAL	71
Aranduka ojepuruva'ekue	73

Mbo'epy aty I

1. San Juan ára jave

1.1 Ajesareko ko'ã ta'anga rehe ha añomongeta che irũnguéra ndive ambohovaikuévo porandukuéra.

- a. Mba'épa ahecha ko'ã ta'angápe.
- ã. Moõpa ahecha jepi ko'ã mba'e.
- ch. Añembosaráimapa che rapichakuéra ndive péicha avei.
- e. Aikuaápa ambue ñembosarái ta'anga ahechavaichagua.
- ẽ. Mba'érevaichapa oñe'ětahína moñe'ẽrã amoñe'ětava.

1.2. Ikatúma amoñe'ẽ ko'ága moñe'ẽrã. Péicha rovy'a San Juan ára jave.

- ¡Pya'éke, pya'éke! Pepu'ãke! ¡Jaku'ékeeee! - He'i taita oremombáy joaite peteĩ ko'ẽme.
Mba'e piko taita ojehu ndéve! Ne'ĩrã gueteriko ko'ẽ!
- Héẽ! Upévare katu! Penderesarái piko! San Juan ára nikohína! Heta ba'e jareko jajapova'erã hérape ñamomorã hağua ichupe. - He'i taita ha ombojoaju.
- Nde Jose'i, epu'ã, eho egueru Ña Koti merkadítogui peteĩ iñakãngue, jajapóta ichugui Toro kandil. Nde katu Raúl, eguerúta ne reindy ndive Yvyraju amo ka'aguýgui, péva jaipurúta ñande vyryasĩrã. Ha nde Danielito, eipurúta nde maínagui ipáila, umi itujavéva rehegua, páila jeheréi jajapo hağua. Pende jaryi ojohéita ñandéve umi vosa tujakue, ombovyvy hağua upéi umi osoróva peipuru hağua áğa peñembosaraiséramo karréra vosa. Upekuévo ha'e avei ombosako'ítama ñandéve hi'upyrã: Mbeju, pajagua maskáda, chicharõ tensádo, pastel mandi'o ha chipa so'o. Che katu upe aja, amopotítama korapy amohenda hağua Hudakái ha jepe'a ojeipurútava pyhare tatapyi ári jehasarã.
- Pya'éke, pya'éke! Jaku'ekeeee! - He'i jeyjey taita.
Péicha, ne'ĩrã he'ipa porã taita oréve ore rembiaporã ropo ropu'ã ha vevépe roguerúma katu umi mba'e roipurútava San Juan ára romomorã hağua.

1.3. Ambohovái porandukuéra.

- a. Mavamávaguipa oñeñe'ẽ moñe'ẽrãme.
- ã. Mba'épa oñemombe'u oikotaha upe árape.
- ch. Mba'épa ojapo itaitakuéra upeva'erã.
- e. Oĩ porã térã oĩ vaípa itaitakuéra ojapóva. Mba'érepa ha'e upéva.
- ẽ. Péichapa avei oiko che róga rupi.

1.4. Amyanyhẽ pa'ũ ñe'ẽ térã temiandu oñeĩkotevẽva rehe.

- a. Jose'i oguerúta _____ ojapo hağua _____
- ã. Raúl oguerúta _____ ojapo hağua _____
- ch. Danielito oguerúta _____ ojapo hağua _____
- e. Jarýi _____ ojeipuru hağua _____ ha ombosako'i _____
- ẽ. Taita _____ amohenda hağua _____ ha _____ ojeipurútava _____

1.5. Ambojoaju ñe'ẽnguéra he'isejojáva ndive.

vevépe

mandu'a

ñamomorã

tembi'urã

hi'upyrã

pya'e

1.6. Amombe'u mba'eichagua ñembosaráipa aikuaave San Juan árape ojejapóva.

1.7. Aiporavo ñembosarái apytégui aikuaavéva ha ahechauka che irũnguérape mba'eichapa ojejapo ha oñeñembosaraiva'erã.

1.8. Ahai mba'eichapa añeñandu añembosaraipa rire che irũnguéra ndive.

1.9. Aporandu che rogayguakuérape oikuaápa hikuái ambue ñembosarái San Juan ára rehegua ha mba'eichapa ojejapova'erã oñeñembosarái hağua avei.

2.Valíta valíta

2.1. Ajesareko ta'anga rehe ha añomongeta che irũnguéra ndive ambohovaikuévo porandukuéra.

- a Mba'épa ojapo mitã.
- ã. Moõpa oĩ hikuái.
- ch. Mba'épa oguereko ipopekuéra.

2.2. Amoñe'ẽ ñe'ẽpoty.

Valíta valíta

Asaje aku,
Kuarahy ojope
korapy henyhẽ,
mitãnguéra oõuahẽmbaite.

Píkali'óji! Píkali'pri!
Aiko de pri! úrtii!
Ánte che! Ánte che!
Kuã hendápe che Kómpi!
Taipúke che váli!
Chipíũ pytã'i!

Ápe che irũ
ñañembyatypa
ñañembosarái.
Valíta hójo, valíta kora!
Peju katu lomitã
ñaha'ã haõua.

2.3. Ambohovái ko'ã porandukuéra.

- a. Mba'épa ojapo mitãnguéra.
- ã. Mba'éichapa héra ñembosarái.
- ch. Moõpa oñombyatypa hikuái.
- e. Reha'ávapa nde avei ko mba'e.
- ẽ. Rehendúvapa ko'ãichagua ñe'ẽ.

2.4. Ambojoaju ñe'ẽ umi ñe'ẽ ikatúva ndive aipuru.

Kuarahy

aku

Asaje

ojope

2.5. Ambohu'y ñe'ẽtemiandukuéra.

Kuarahy ojope

Taipúke che váli

3. Trómpo papapy, trómpo kora

3.1. Ajesareko ta'angáre.

3.2. Amombe'u mba'épa ahecha ta'angápe.

- Mba'épa ojapo umi mitã.
- Mba'épa oguereko ipopekuéra.
- Ovy'ápa hikuái.
- Mba'eichagua trómpo ñembosaráipa reikuaa.
- Mba'éguipa ojejapo trómpo.

3.3. Amombe'u che irũnguérape mba'éichapa oñeñembosaraiva'erã.

- Trómpo kora
- Trómpo papapy

3.4. Ahai mba'eichapa oñeha'ã trómpo kora

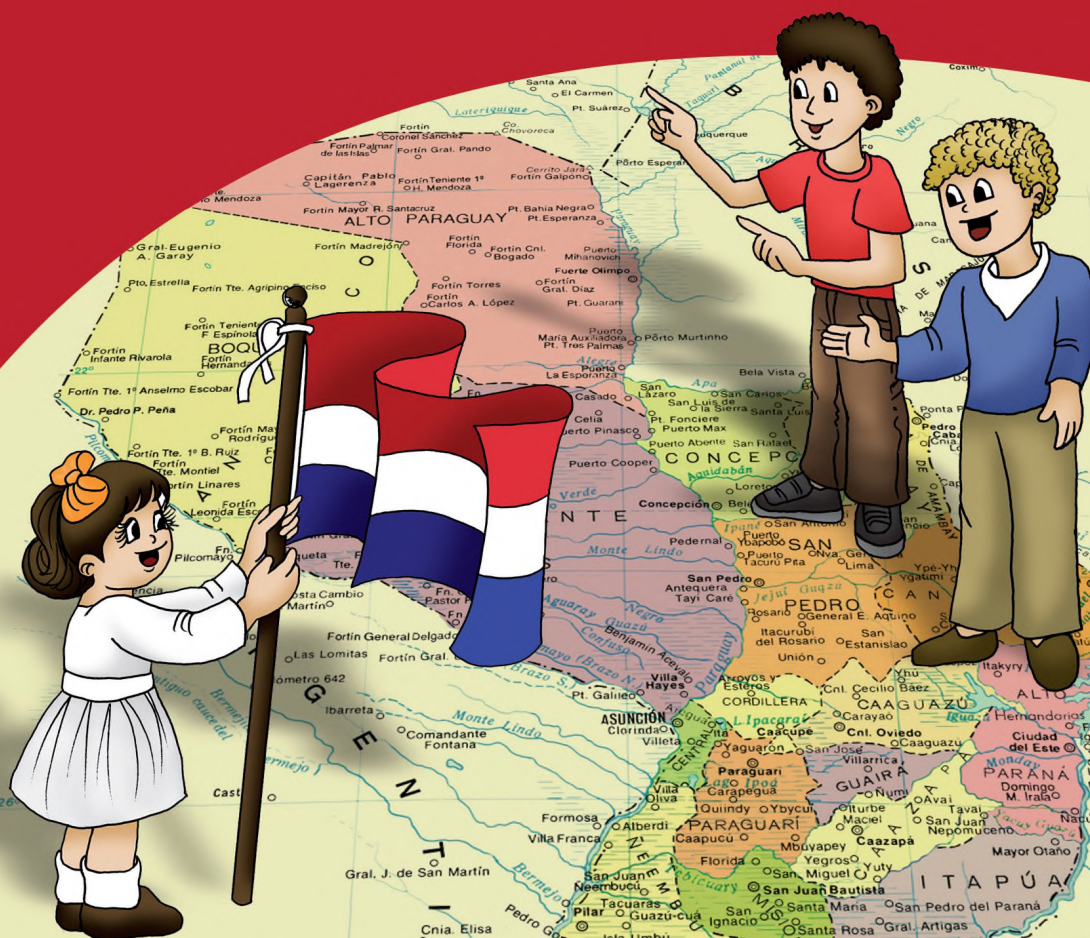
3.5. Amoha'anga che irũnguérape oha'ãramo hikuái trómpo kora.

3.6. Ajejure che rogayguakuérape cheipytyvõ ajapo hañgua che trómporã.

3.7. Mbo'ehára pytyvõme ajapo peteĩ torneo mbo'ehaópe, upépe ñaha'ãta valíta ha trómpo ñembosarái.

Che retã

Mbo'epy aty II

1. Tetã Paraguai

1.1. Ajesareko mápa ra'anga rehe ha añomongeta hese che irünguéra ndive.

1.2. Amoñe'ẽ moñe'ẽrã aikuaave haña pe tetã oñemoha'angáva mápape.

Tetã Paraguay

Paraguái niko oñepyry tetãháicha 15 de mayo 1 811 jave. Upeva'erã heta karai pyapy omba'apo ñemi, ikatu hañaicha omondoho ñane sã umi espanyaguágui, umíva apytépe oĩ *Caballero*, *Yegros*, *Iturbe*, *Francia*, *De la Mora*, *Bogarín* ha hetave avei. Ha'ekuéra oipytyvõ mbarete ñane retã ojepytasos ha opu'ã haña.

1.3. Ambohovái porandukuéra.

- Mba'éguipa oñe'ẽ moñe'ẽrã.
- Mba'épa omombe'u ñandéve.
- Mavamávapa oipytyvõ ikatu hañuáicha heñói ñane retã.
- Mávaguipa isãso ñane retã.
- Mba'érepa umi karaikuéra omba'apo ñemíra'e.
- Iporãpa pe oja'pova'ekue umi karaikuéra.
- Mba'épa umi oikóvape ñuarã upéramo guare tetã paraguái pe he'ise pe sãso. Ha ko'ãga, ñandéve ñuarã.

1.4. Ambojoaju ñe'ẽnguéra he'iséva ndive.

ñemi

katupyry

heñói

kañyhápe

pyapy

oñepyrũ

1.5. Amoĩmba ñe'ẽ oñeikotevẽva.

- Umi karaikuéra oipytyvõ mbarete ñane retã _____ ha _____ haña.
- Paraguái niko oñepyrũ peteĩ _____ ko'ẽme.
- Umi karaikuéra omba'apo omondoho haña ñane _____ umi _____.

1.6. Ajeporeka ta'angakuéra rehe ñane retã isãsóramo guare rehe, ajapo peteĩ collage chuguikuéra ha upe rirẽ ahaĩ mbykymi mba'épa he'ise pe aja'pova'ekue.

2. Paraguay

2.1. Ajesareko ta'anga rehe.

2.2. Ambohovái porandukuéra ta'anga rehegua.

- Mba'épa ahecha ta'angápe.
- Mba'e távapa ohechauka ta'anga.
- Aikuaápa pe táva.
- Ahámapa upépe.
- Yvygotyove oĩ peteĩ moñe'ërã, jajesarekohápe ta'angáre, mba'éguipa oiméne oñe'ětahína.

2.3. Amoñe'ë.

Paraguay

Táva *Asunción* niko ñane retã kapital, ojeheróva avei Paraguay ymaite guive, ha avei "*Madre de Ciudades*" españolkuéra oġuahẽramo guare ko yvýpe, upégui oñesẽhaguére oñemoñepyrũ haġua ambue tavakuéra.

Paraguay niko upe ára guive oñakãrapu'ã tuicha, tapicha oikóva ha ohayhúva ko táva rupive.

Óga ne porã ha tuicháva oñemopu'ã ha upéva rapykuéri mba'apo tapichakuérape ġuarã.

Ko táva jerére heta táva oĩ avei. Umíva apytépe oĩ *Luque*, *San Lorenzo*, *Fernando de la Mora*, *Lambaré*, *Villa Elisa* ha *Mariano Roque Alonso*.

Paraguaýpeko heta mba'e iporãva jajuhu gueteri ko'áġa peve, mitã, mitãkaria'y, mitãkuña, karai ha kuñakarai heko porã ha hekopotĩva ohecharamóva hekoha ha hekoñemoirũ, oñangarekóva itávare ikatu haġuáicha ára ha ára tuichave ohóvo.

2.4. Ambohovái porandukuéra.

- Mba'éichapa héra ñane retã kapital.
- Mba'érepa ojehero avei *Madre de Ciudades*.
- Mba'éichapa oiméne oñakãrapu'ãra'e.
- Ko'ágapa mba'éicha oĩ.

2.5. Amoĩ héẽ térã nahániri oikotevẽhápe.

Oikópa upéicha	Añetépa
Paraguay rehe ojere ambue táva.	
Paraguaype niko mba'e vaímante jajuhu.	
Paraguay niko iñakãrapu'ãve ñane sãso rire españaguágui.	

2.6. Ahaiguy oĩ porãva.

- **Paraguay oñakãrapu'ã tapicha**
Ohayhúva ko táva rupive.
Españaguakuéra rupive.
Ndohayhúiva ko táva rupive.
- **Paraguaygui oñesẽ**
Ojekuaave hağua oĩva upe rupi.
Oñemoheñói hağua ambue táva.
Ndojeikoséigui upépe.
- **Paraguaype oñemopu'ã**
Heta mba'e.
Óga ne porã ha tuicháva.
Ambue táva.

2.7. Mbo'ehára pytyvõme ajeporeka aikuaave hağua táva Paraguay mba'eichaitépa oñepyrũra'e ha hetave mba'e aikuaaséva ko távagui.

2.8. Aikuaa rire hetave mba'e ko táva rehegua, ahai peteĩ mombe'urã mbykymíva amombe'ukuévo mba'éichapa oñepyrũ.

3. Che poyvi

3.1. Ajesareko ñane retã poyvi rehe oguerúva mbo'ehára, ha añomongeta che irũnguéra ndive ambohovaikuévo ko'ã porandu.

- Mba'e sa'ýpa oguereko ñande poyvi.
- Mba'épa chéve ġuarã pe poyvi.
- Mba'érepa oñemyasãi poyvi mbo'ehaópe.
- Iguypeve oĩ peteĩ ñe'ẽpoty, mba'érepa oiméne oñe'ẽta.

3.2. Ahendu mbo'ehárape omoñe'ẽrõ ñe'ẽpoty ha upe rire amoñe'ẽ.

Che poyvi

Che poyvi pytã,
morotĩ, hovy
ajépa neporãite
nembovevérõ yvytu.

Che michĩramo jepe
ahechárõ reveve
hi'ãnte chéve añete
nde kuarahy'ãme aime.

María Elvira Martínez de Campos

3.3. Ambohováĩ porandukuéra.

- Mba'érepa oñe'ẽ ñe'ẽpoty.
- Mba'érepa he'i, "ajépa neporãite nembovevérõ yvytu".
- Moõpa avei oñemyasãi poyvi. Mba'érepa térã ma'erãpa ojejapo upéva.
- Mba'épa che aňandu ñane retã poyvi rehe ama'ẽvo.
- Iporãpa pe poyvi oñemyasãi mbo'ehaópe.
- Oñe'ẽ piko ñe'ẽpoty ñepyrũrã aimo'áva'ekuégui.

3.4. Ahaiguy oĩ porāva.

- **Mba'e sa'ýpa oguereko ñande poyvi**
Hũ, pytã, hovy.
Pytã, morotĩ, hovy.
Hovy, morotĩ, sa'yju.
- **Moõpa oĩse michĩramo jepe**
Ikuarahy'ãme.
Henondépe.
Ijykére.
- **Pe poyvihína**
Ñane retã rechaukaha.
Ambue tetã mba'e.
Opa tetãmegua.

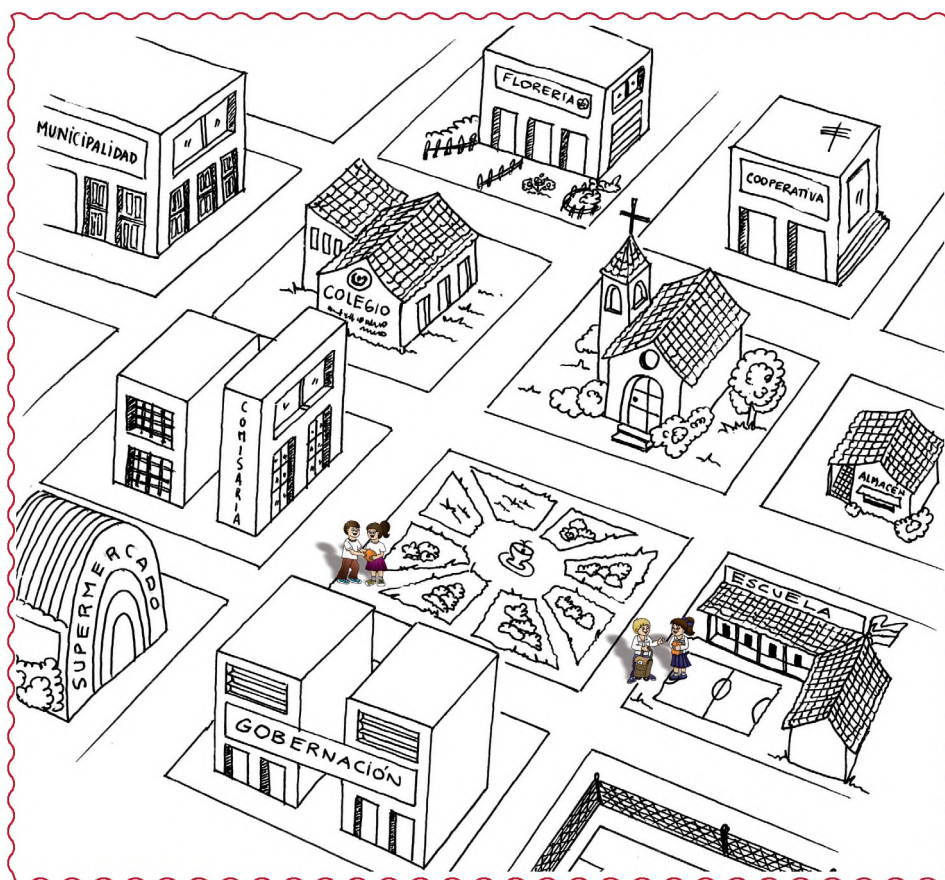
3.5. Mbo'ehára ndive ajeporeka aikuaa haḡua mba'éichapa poyvi ymaite guive ha mba'éichapa oñepyrūra'e.

3.6. Amoha'anga poyvi ha ahai peteĩ ñe'ẽpoty'i hese.

4. Che táva

4.1. Ajesareko ta'angáre.

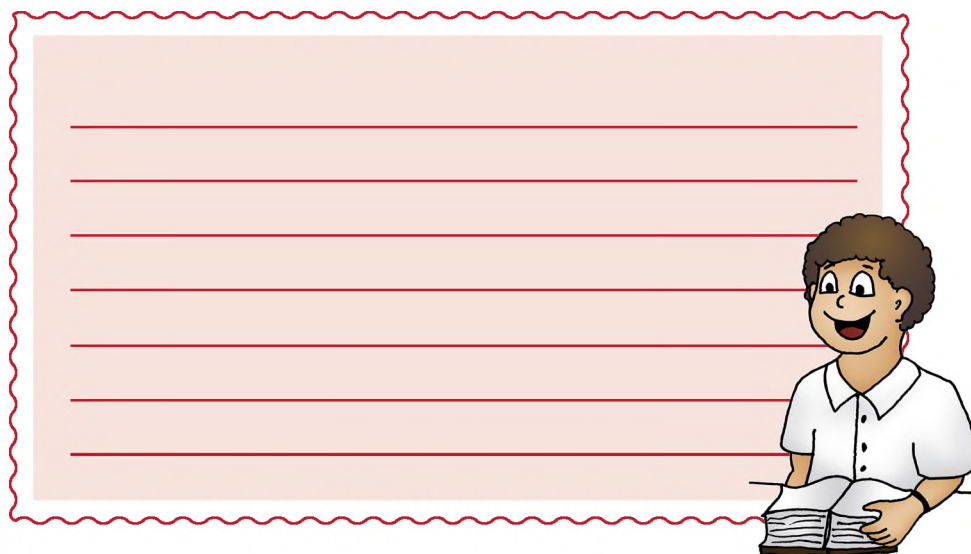
4.2. Amombe'u umi *instituciones* che aikuaáva, oíva ta'angápe.

4.3. Ambohovái porandukuéra.

- Che távapepa oĩ avei umi ojekuaáva ta'angápe.
- Mba'épa oĩ aveihína che távape.
- Mba'épa umi iporãvéva oĩva che távape.
- Mba'épa ikatu ajapo che táva iporãve haġua.
- Mávapa umi oipytyvõvéva che táva iñakãrapu'ã haġua.
- Mavamávapa che táva sãmbyhyharakuéra.
- Mba'épa ojapo ha'ekuéra che táva rehe.

4.4. Amoha'anga che táva.

4.5. Mbo'ehára ñeipytyvõme añemomandu'a porã umi oje'eva'ekue rehe. Upe rire che irũnguéra ndive ro'e mbo'ehárape mba'épa romombe'use ore táva rehegua ha ha'e ohai ohóvo umi mba'e. Upéicha, rojapo moñe'ẽrã mbykýva ore táva rehegua.

4.6. Amoñe'ējeyjey mbo'ehára ha che irũnguéra ndive ojehaiva'ekue oñemyatyrõ haġua oikotevẽramo.

4.7. Mbo'ehára ñeipytyvõme ajeporeka che táva rembiasakuére ikatu haġuáicha upe rire ahechajey moñe'ẽrã rochapova'ekue oñondivepa ha ahecha añeteguápa umi ojehaiva'ekue.

2°
GRADO
EEB

Mymbakuéra

Mbo'epy aty III

1. Tahyikuéra

1.1. Ama'ẽ ta'angáre ha amombe'u ahecháva.

1.2. Ahechakuaa mba'éicha omba'apo ã mymba. Ha'e ambue mymba omba'apóva avei oñondivepa tahyikuéraicha.

1.3. Ñe'ẽpoty ñamoñe'ětava héra "Tahyikuéra", mba'épa oiméne ñe'ẽpoty apohare he'i hesekuéra. Oiménepa oñe'ẽvai térã oñe'ẽporã tahyikuéra rehe. Ahai mbohovái che kuatiahaípe.

1.4. Amoñe'ẽ ko ñe'ẽpoty che mbo'ehára pytyvõme:

Tahyikuéra

Ou ha oho,
ogueru ha ogueraha
opaichagua yvyrarogue
oñongatu hembí'urã.

Mba'evevoi nomomba'úi
hetágui hikuái
ha opavavévante
omba'apohaguére oñondive.

Tuicháramo jepe
tembí'urã orahaséva
peteĩva ohupi,
ambue oipytyvõma
ouvéma katu ambuéva
omokyre'ỹ iñirũnguérape.

Vy'apópe tembiapo
ndaipóri kane'õ
ha tembí'u hetaite

Ajépa iporã
tembiapo oñondivepa
tahyikuéra ñanembo'éva.

Edgar Brizuela rembiapokue

1.5. Ahai mbykymi amombe'u hañua mba'épa he'i tahyikuéra rehe pe ñe'ẽpoty apohare.

1.6. Ha'e che irũnguérape chéverõ guarãpa añetegua omombe'úva ko ñe'ẽpoty.

1.7. Añeha'ã aheka tahýi raity aikoha rupi. Ama'ẽ mba'éichapa omba'apo hikuái ha upéi ahai che kuationaípe ahechava'ekue.

1.8. Ambohováí "A" añeteguáramo ha "N" nahániriramo. Pevarã ajesarekova'erã ñe'ẽpotýre:

Mba'épa oiko	A téra N
Mba'evevoi nomomba'éí tahyikuéra imbaretégui hikuái.	
Ha'ekuéra oñopytyvõmbavoi.	
Ñañoptyvõmbáramo nañañanduivoi kane'õ.	
Tahyikuéra ogueraha yvyrarogue haityrã.	
Tuicharõjepe tembi'u ojuhúva, ha'ekuéra pytyvõme ogueraha haitype.	

1.9. Ko'ã ñe'ẽ apytégui, aguenohẽ umi omoĩmba porãva ñe'ẽjoaju:

yvyrarogue

omokyre'ỹva

tuicháva

- Tahyikuéra omba'apo oñongatu haġuáicha _____.
- Oĩ tahýi _____ iñirũnguérape.
- Tahyikuéra ogueru ha ogueraha opaichagua _____.
- Iporãiténingo ñamba'apóramo _____.

1.10. Ahai mbykymi mba'épa che mbo'e ko ñe'ẽpoty.

2.Tukã, gua'a ha ñakurutũ

2.1. Ama'ẽ ã ta'angáre ha amombe'u cheirũme aikuaáva ko'ã mymbágui: Mba'éicha piko héra hikuái, moõpa oiméne oiko, ahechavapa, moõ piko, mba'épa oiméne ho'u ha mba'e.

2.2. Ko'ã mymba oñe'ẽ mba'éramo hikuái oñondive, mba'épa he'íne ojupe. Ahai che aimo'áva:

2.3. Amoñe'ẽ ko mombe'urã, mbo'ehára pytyvõme:

Tukã, gua'a ha ñakurutũ

Ymaitéma peteĩ ka'aguy ne porãvape oikondajekoraka'e hetaite mymbakuéra oñondivepa. Oĩ mymba ovevéva, oĩ uguata mbeguéva, oĩ katu ypya'éva; oĩ avei pira,peteĩ ysyrype... Oiko porãmba hikuái.

Peteĩ árape, Gua'a ho'uhína narãha aju he'ëva. Ou avei Tukã ho'u ha'gua, ha katu he'i chupe Gua'a:

- Hetaite narãha máta niko oĩ ko ka'aguýpe... Mba'ére piko ápende avei reju.

- Hetaiténingo hi'a ko narãha máta, ha he'ëte avei. Ma'erã piko nde rema'ẽ che rehe. Che niko ahasehápe aháta ha ha'uséva ha'úta- ombohováí vaíma Tukã.

Péva ombopochyvéntema Gua'ápe ha he'i Tukãme:

- Nde tekove tĩ karẽ, evevépy chéve ko'águi. Nde vai, ne tĩ guasu ha nde ay avei.

- Ma'ēmína mávapa oñe'ẽ... Ema'ēmína ne tĩ apu'a'imíre ha upéi ema'ẽ che rehe. Ha pende ruguái puku guasúpa moõ reñongatúta reñe'ẽ aja che rehe... –ombohovái Tukã.

Upéva ohendúvo Ñakurutĩ pya'éko ou. Ha'e niko ojehayhu upe ka'aguýpe iñaranduetereihaguére. Oma'ẽ mokõivéva ha he'i chupekuéra:

- Ñandejára niko ome'ẽ ñandéve hetaite mba'e porã. Hembypa tembi'u ko ka'aguýpe ha peẽ katu peikovai. Opavave jajoavy ojuehegui, ha upéva iporã. Mba'éichanepa jajojoguapaitéramo. Upévare, iporã Tukã itĩ guasu, iporãnte avei Gua'a huguái puku ha che katu che akã guasu. Anive peikovai, pekaru oñondive ha peme'ẽ aguyje Ñandejárape ko'ã tembi'ueta rehe.

Gua'a ha Tukã oma'ẽ asy ojuehe ha oñeterei hikuái Ñakurutũgui. Añeteguánte niko ha'e he'i chupekuéra. Upe guive, ndoikovaivéi hikuái ha ovy'aite ojoavyhaguére ambue hapichakuéragai. Péicha rupi, opavave oguereko katuite peteĩ mba'e iporãva, ha upéva rupi ojehecharamo chupe.

Edgar Brizuela rembiapokue

2.4. Amoĩ papapy 1 guive 8 peve ikatu haġuáicha opyta ã mba'e mombe'urãme oikohaguéicha. Upevarã, ajesarekóta mba'eraëpa oiko.

Tukã oho avei ho'u narãha.

Upe guive, oikoporã hikuái.

Gua'a ipochy Tukã ndive.

Tukã ha Gua'a ombyasy oikovaireietehaguére.

Ñakurutũ oñomongeta Tukã ha Gua'a ndive.

Tukã ha Gua'a iñe'ëpohýi ojupe.

Peteĩ ka'agúype oiko hetaite mymba opaichagua.

Gua'a ho'u narãha.

2.5. Amoĩ mba'e ojejeruréva chéve:

- Moõpa oiko umi mba'e oñemombe'úva: _____
- Araka'épa oiméne oiko: pyharekue térã arakue. Mba'érepa ha'e _____
- Mbykymi ahai mba'épa omombe'u ko jehaipyre: _____

2.6. Amombe'u:

- Mba'éichapa oñeñandúnera'e Tukã ha Gua'a oikovaíramo hikuái.

- Mba'éichapa oñeñandu Ñakurutũ oñe'ẽ rire chupekuéra.

- Mba'éichapa oñeñandu hikuái ipahaitépe, oiko porãmaramo oñondive.

2.7. Ko mombe'urã niko ñane mbo'e heta mba'e. Amoĩ "X" umi mba'e che mbo'eva'ekue rovái:

Iporãite niko jajoavy opavave ha upeichavéramo jepe jajohayhupa.	
Jaikovaiva'erã ñande rapicha ndive.	
Oĩramo iñe'ẽ pohýiva ñandéve, ñane ñe'ẽ pohyiventeva'erã.	
Jaikoporãva'erã oñondivepa.	
Nañanerakate'ýiva'erã tembi'úre.	
Ñame'eva'erã aguyje nañaikotevẽihaguére ja'uva'erã rehe.	

2.8. Amoha'anga ko tembiasakue che ahechahaguéicha. Upéi, ambosa'y.

2.9. Ambojoaju umi ñe'ẽ he'iséva ndive rupive.

Ka'aguy	nahe'ẽiva, ndahoryiva.
Ay	iñambuéva ojuehegui, ndojojoguáiva.
He'ẽva	tenda oĩhápe heta yvyra máta tuichaicháva.
Ñongatu	ehechakuaa mba'e porã ha egueromba'eguasú.
Ema'ẽ	ñomi, egueraha peteĩ mba'e ikatu'ỹ hañuáicha ojuhu avave.
Aguyje	héva, ijasukáva.
Ojoavy	emaña, ehecha, nde resaho hese.

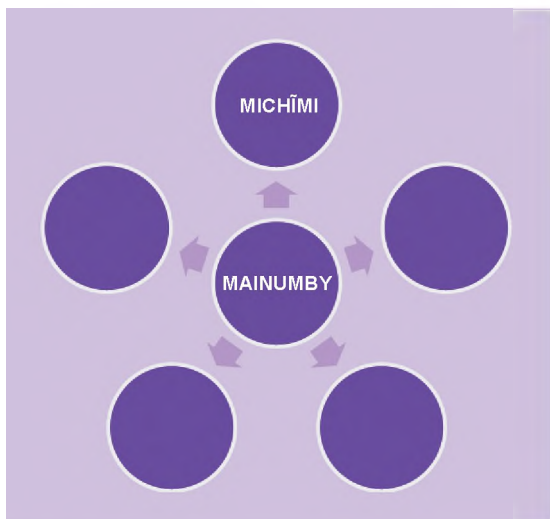
2.10. Ahai mba'épa he'íne ojupe ojotopajeýramo añondive Tukã ha Gua'a are
rire. Mba'érepa oñe'ẽne hikuái.

Pevarã che mandu'ava'erã:

- Aipuru porãva'erã taikuéra.
- Hesakã porãva'erã ha'eséva.
- Aipuruva'erã puso tekotevêhápe.
- Ahaiva'erã tĩgua rechaukaha térã muanduhe tĩgua tekotevêhápe.

3. Mainumby

3.1. Amoñe'ẽ mboyve ñe'ẽpoty, ahai ko'ápe mba'eichaitépa mainumby.

3.2. Añemomandu'a térã aporandu che irũnguérape ha ambohovái ã porandu:

- Moõ rupipa ikatu jahecha mainumby.
- Mba'é piko oipota umi mainumby yvotýre.
- Nde rógape piko oumimi avei mainumby.
- Mba'e sa'y piko umi mainumby nde rehechava'ekue.
- Iporã piko hikuái.

**3.3. Amoñe'ëta mbo'ehára pytyvõme peteĩ ñe'ëpoty hérava "Mainumby".
Upekuévo, ahecháta mba'épa he'i ñe'ëpoty apohare mainumbýre.**

Mainumby

Overa michĩmi
iporã ha ipotĩ
omimbipavoi
mainumby akãhatã.

Ou ha oho
oipyte yvoty
mainumby porãite
pya'etépa reiko.

Moõpa reho
rekañy chehegui
mainumby porãite
anive nde saite.

Ovy'a yvoty
rejumírõ hendápe
ajépa nde saraki
mainumby vera'i.

Edgar Brizuela rembiapokue

**3.4. Amoñe'ëjeýta che añoма mbeguekatumi. Ha upéi, amoñe'ëjeýta
pya'evéma.**

Upekuévo ahechakuaáta:

- Osẽ porãmbápa chéve umi taipukuéra.
- Aikuaapámapa mba'éichapa ipu opa taikuéra.
- Ikatúmapa amoñe'ë pya'e.

3.5. Ahaiguy pe mbohováí opyta porãva he'iháicha ñe'ẽpotýpe:

Mainumby:

- Tuichaite
- Imbegue
- Isaraki

Pe guyra'i:

- Ho'u y
- Oipyte yvoty
- Ogueraha yva

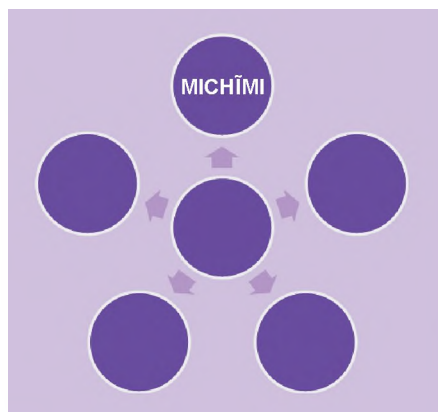
Mainumby niko:

- Guyra'i saite
- Guyra'i ivaíva
- Guyra'i mbegue katu oikóva

Umi yvoty ovy'a:

- Yvytu oipejúrõ
- Mainumby oúvo
- Okýrõ

3.6. Aguenohêta moñe'êrãgui umi ñe'ẽ he'iva guive mba'eichaitépa pe mainumby.

Péicha jahechakuaa
oíha ñe'ẽ ñanepytyvõva
ikatu hañuáicha ja'e
mba'eichaitépa peteĩ mba'e,
mymba térã katu ñande
rapicha.

3.7. Ama'ẽ che irũ che ykeregua rehe ha ahai mba'eichaitépa ha'e.

3.8. Amoñe'ẽta ambue ñe'ẽpoty:

Panambi

Tuichaite ipepo
ipara ha omimbi
ojopévo kuarahy
panambi sa'yju.

Yvotytype oiko
vy'apópe oveve
yvytu ndive ojeroky
panambi sa'yju.

Edgar Brizuela rembiapokue

3.9. Ahechauka haġua aikũmby porãhague ko ñe'ẽpoty, ajapo panambi ra'anga he'ihaichaite pe ñe'ẽpoty. Ambosa'y avei.

3.10. Upéi katu, amombe'u ñemongetápe mba'épa he'ise chéverõ ġuarã ã mba'e:

- Vy'apópe oveve.
- Yvytu ndive ojeroky.
- Ipara ha omimbi.

3.11. Ahai mbykymi amombe'u haġua araka'épa ha moõpa che ahecha jepi panambi. Ha'eva'erã avei mba'eichaitépa umi panambi che ahecháva.

4. Guasu pytã'i

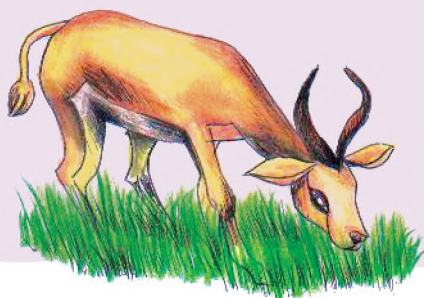
- 4.1. Añomongeta che irũnguéra ndive mymba ka'aguykuéra rehe.
Romombe'u ojupe mba'e mymba ka'aguýpa roikuaa.
- 4.2. Ahai che kuatiápe mymba ka'aguykuéra réra.
- 4.3. Pe jehaipyre amoñe'ětava héra Guasu pytã'i, ha'e mba'épa oiméne
ojehúta pe guasu pytã'ípe ko mombe'upýpe.
- 4.4. Amoñe'ẽ che mbo'ehára pytyvõme:

Guasu pytã'i

Guasu pytã'i ovy'a ha irari.
aguata ha opopo, ipya'e ha isaraki.

Tuichaite oñemondýi
peteĩ ka'aru,
haimetevoi omano
guasu pytã'i.

Ohendúnimbora'e asajepyte
karai karape he'ívo:
- Ho'áta che pópe guasu pytã'i
ha ha'úta chugui so'o chyriry.

Upe guive ndokevéi,
nosëvéi ikañyhágui
guasu pytã'i okyhyjeterei.

Omombe'u tórope
mba'épa oiko hese.

He'i chupe ha'e
ehejántema chéve
tuicha amondýita
karai karape.

Okañy tóro
peteĩ ñanandy'ípe
oúvo pe karai
osë hañuáicha chupe.

Oúmakatu karai karape
osë chupe tóro...
oma'ëvai hese,
oikarãi yvy ipópe,
otĩmbu peteĩ , hendysyryvai
ha omuñáma katu chupe.

Tuichaite oñemondýi karai karape
ovevéko upégui, pya'ete oho,
ndouvéma oheka guasu pytã'íme.

Upe guive osë jey okaru,
irari, opopo, oñani ñanandýre
vy'apópe oiko
guasu pytã'i.

Edgar Brizuela rembiapokue

4.5. Ambohovái ã porandu:

- Mba'e piko oiko oñepyrũvo ko mombe'urã.

- Ha upéi, mba'e oiko.

- Ha ipahaitépe, mba'éicha piko opa ko mombe'urã.

- Mba'épa chembo'e ko tembiasakue.

4.6. Añomongeta che irũnguéra ndive ha'e haḡua mba'épa he'ise ko'ã mba'e:

- Guasu pytã'i ovy'a ha irari.
- Ho'áta che pópe guasu pytã'i.
- Ovevéko upégui karai karape.

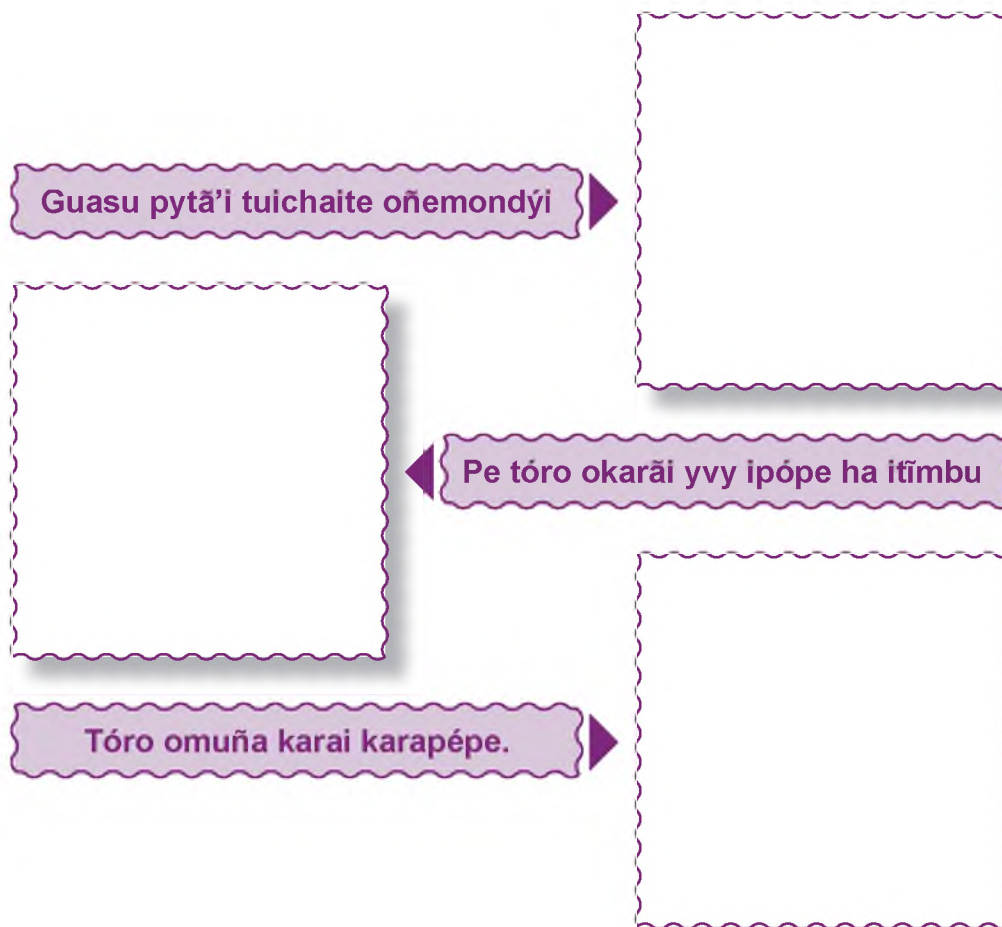
4.7. Ajepy'amongeta ha upéi ambohovái:

- Iporã piko pe karai karape ojaPOSEVA'ekue. Mba'ére.

- Oĩ porãpa pe tóro ojaPOVA'ekue. Mba'ére.

- AipytyvõnEpa che rapichápe oikotevẽramo che rehe.

4.8. Amoha'anga che aikũbyhaguéicha ã mba'e oikova'ekue:

4.9. Ha'e mba'e porã che ajuhúva ko tembiasakuépe ha avei mba'épa oĩ vaíva:

Mba'e oĩ porãva	Mba'e oĩ vaíva

4.10. Añomongeta che irũ ndive mba'épa oikóne ojejukapáramo mymbakuéra yvy ape ári.

5.Yso ha Panambi

5.1. Ajesareko ã ta'anga rehe:

5.2. Ahai ã mymba réra ha'anga guýpe:

5.3. Ha'e mba'épepa ojojogua umi mymba ha mba'épepa ojoavy. Ahai ko'ápe:

Mba'éichapa ã mymba	Marandova	Panambi
Mba'eichaitépa ñama'ẽramo hesekuéra.		
Mba'épa ho'u.		
Mba'éichapa oho peteĩ hendágui ambue hendápe.		
Moõ rupipa ikatu jajuhu.		

5.4. Amoñe'ëta peteĩ ñe'ëpoty hérava “Yso ha panambi”, mba'épa oiméne pe haihára he'i ko'ã mymba rehe. Ahai che aimo'áva:

5.5. Amoñe'ë ko jehaipyre:

Yso ha panambi

Ipuku, iperõ
hovyũ, ndahaguéi.
Marandova ndajeko
ho'u yvyrarogue.

Yso perõ,
isỹi ijape,
ajépa ivai.

Okañy, oñembohaity
hoga'irã ojapo.
Nosẽvéi, ndokaruvéi.
Mba'épa oiko...

Upéinte oku'eku'e
osẽ mbegue katu
ipepóma, iporãma.
Mba'épiko péva...

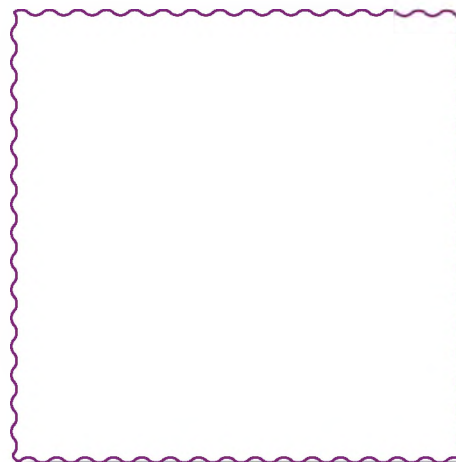
Okañy yso,
osẽ panambi,
Yso ndevaíva
Panambi neporáva.

Edgar Brizuela rembiapokue

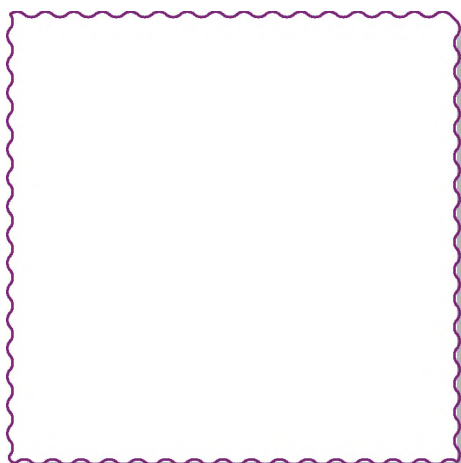

5.6. Ahechauka ta'anga rupive umi mba'e oikova'ekue:

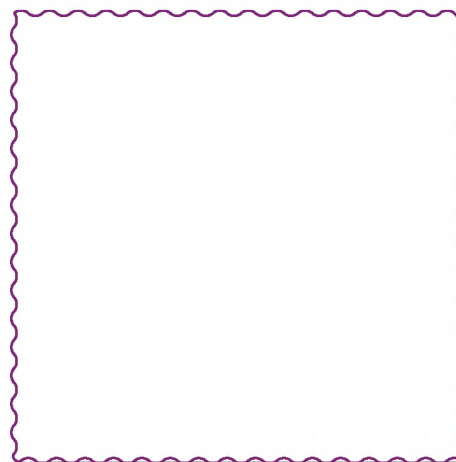
Ñepyrũrã peteĩ...

Upéi katu...

Ha ipahápe oiko chugui...

5.7. Ha'e mávapa ta'anga ahecháva ha mávapa ta'anga ahechakuaáva che pire rupi:

Ipuku, iperõ: _____

Hovyũ, ndahaguéi: _____

Isỹi ijape: _____

Upéinte oku'eku'e: _____

Panambi neporãva: _____

5.8. Ambohováí ã porandu:

Mba'eichaitépa pe yso.

Mba'ére piko oñembohoga'i ha okañy.

Ikatúnepa oiko ysógui panambi.

5.9. Ahai mbykymi mba'épa chembo'e ko ñe'ẽpoty.

Arami aramboty

Mbo'epy aty IV

1. Arami aramboty

1.1. Ajesareko ta'angáre, amombe'u mba'épa ahecha.

1.2. Ambohovái porandukuéra.

- Mba'épa oiko.
- Mavamávapa oĩ .
- Mboy jopóipa oĩ .
- Araka'épa ne aramboty.
- Mba'épa omombe'úne moñe'êrã ñamoñe'êtava.
- Mba'érepa reimo'ã upéva.

1.3. Ahendu mbo'ehára omoñe'êvo ha uperire amoñe'ê che año.

Arami aramboty

Arami hi'arambotýta, mbo'ehára ha iñirũnguéra
oguerohoryse hendive hi'aramboty upeva'erã oiko
ñemongeta.

Mbo'ehára he'i -che aguerúta tórta japurahéi hağua
Aramíme.

Luis he'i -che aguerúta *globito* ha tataindy'i
Natalia ombojoapy - che aguerúta *galletita*
Manuela katu he'i che aguerúta *caramelo*
- Aguerúta *zanahoria*, narãha ha asuka jajapo
hağua *jugo*, he'i Noelia.

1.4. Ambojoaju

Mávapa

mba'épa oguerúta

Mbo'ehára

Luis

Natalia

Manuela

Noelia

1.5. Ahendu, amoñe'ẽ ha apurahéi jeyjey.

Terevy'aitéke
Terevy'itéke
ko nde ára mbotýre
Terevy'aitéke.

1.6. Amongora mitãnguéra oĩva Arami arambotýpe.

1.7. Amongurusu mba'éichapa oñeñandúta Arami.

Ndovy'ái

Ovyaiterei

1.8. Ambojoaju he'isévare.

ovy'a

aramboty

jopói

1.9. Aheka *sopa de letras-pe* mba'emba'épa oipurúta mbo'ehára ojapo haḡua tórta.

a	e	r	y	g	u	a	s	u	r	u	p	i	'	a	n
m	t	s	i	a	o	y	a	v	p	s	a	s	u	k	a
o	m	ñ	r	h	a	r	i	n	a	p	n	m	a	s	t
k	a	m	b	y	n	t	o	ch	e	õ	ỹ	p	m	ng	õ
ã	s	m	m	a	n	t	e	k	a	t	ỹ	ẽ	l	ẽ	v
ñ															

1.10. Amoha'anga, osēva *sopa de letras-pe*.

1.11. Amoñe'ẽ.

Narāha ha *zanahoria* rykue ejejapo haḡua:

Reikotevẽ	Péicha ikatu ejapo
2 	• Ejepohéi porã.
1 	• Ejohéi ña'ẽ potĩme narāha ha <i>zanahoria</i> .
½ y' 	• Eipiro narāha, eha'ỹi'o ha eikytĩ sa'i.
asuka 	• Eikytĩ sa'i <i>zanahoria</i> .
	• Emoĩ y likuadórape.
	• Epoi pype narāha, <i>zanahoria</i> ha asuka.
	• Elikua mokõi aravo'i javeve.

1.12. Ambohovái porandukuéra.

- Mba'érepa iporã ja'u yva rykue.
- Mba'e yváguipa ikatu avei ja'u hykuere.
- Jahai mba'éichapa jajapóta upe yva rykue.

1.13. Ahai ko' ã mba'e réra.

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

1.14. Aiporavo ko'ã ta'anga apytégui kuation'atã'i jeguakarã.

1.15. Amongora mboy año pa ambotýta.

1.16. Amoñe'ẽ.

Ko jagua'i omboty'ta 1 año, che katu amboty'ta.....año, amoimba tórta ári umi tataindy'i aikotevêva ahechauka ha'gua che año.

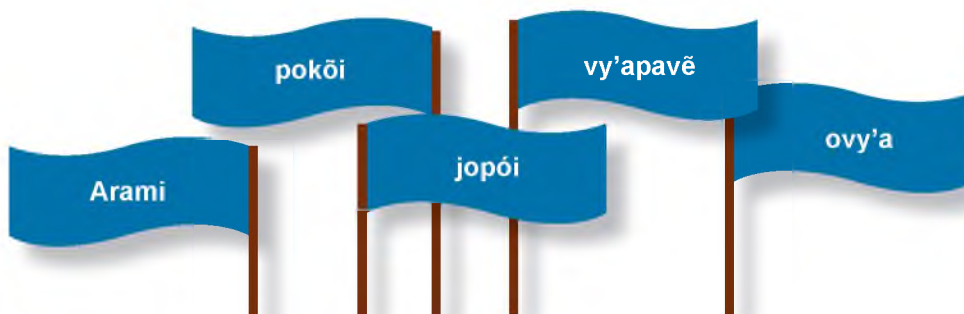

1.17. Ñamba'apomi oñondivepa.

Jahai kuatia guasúre ñane irũnguéra araka'etépa hi'aramboty, ñambojegua ha ñamboja ñande mbo'ehakotýpe

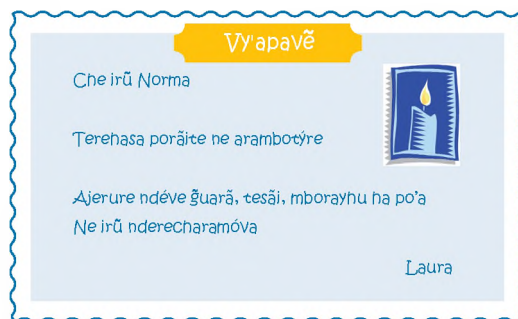
TÉRA	Jasyteĩ	Jasykõi	Jasyapy	Jasyrundy	Jasypo	Jasypoteĩ	Jasypokõi	Jasypoapy	Jasyporundy	Jasyapa	Jasypateĩ	Jasypakõi
Arami										5		
Jeruti								27				
Luis			3									
Tito							29					
Felipe												12
Rodri					23							
Mariano									1			
Estela											14	
Nancy			4									
Karol		18										
Manuel				4								
Teo									17			

1.18. Aipuru ko'ã ñe'ẽ amoimba haġua ñe'ẽjoaju.

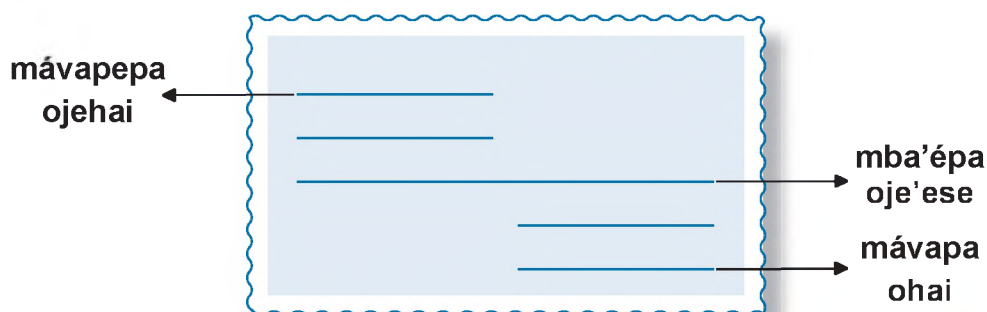

1. Arami omboty _____ ary .
2. Mitãkuña'i hi'arambotýva héra _____ .
3. Hi'árambotývape ja'e _____ .
4. Agueru _____ che sýpe ġuarã .
5. Arambotýpe mitãnguéra _____ .

1.19. Amoñe'ẽ ko kuartia'atã'i .

1.20. Ahechakuaa mba'emba'épa oguerahava'erã katuete kuartia'atõ'iha amyanyhẽ jey oñeikotevẽ vape

1.21. Ahecha mavamávapa che irũ oġuahẽmbáma hi'aramboty ha ajapo chupe ġuarã peteĩ kuatia'atã'i.

Aikotevẽ

- Kuatia atã
- *Plasticola*
- Jetapa
- *Regla*
- Ta'anga'i jeguakarã

Péicha ajapóta

- Aikyĩta peteĩ

- Ambojega pe kuatia'i haiha isa'ývape

- Amboja hese ta'anga'i

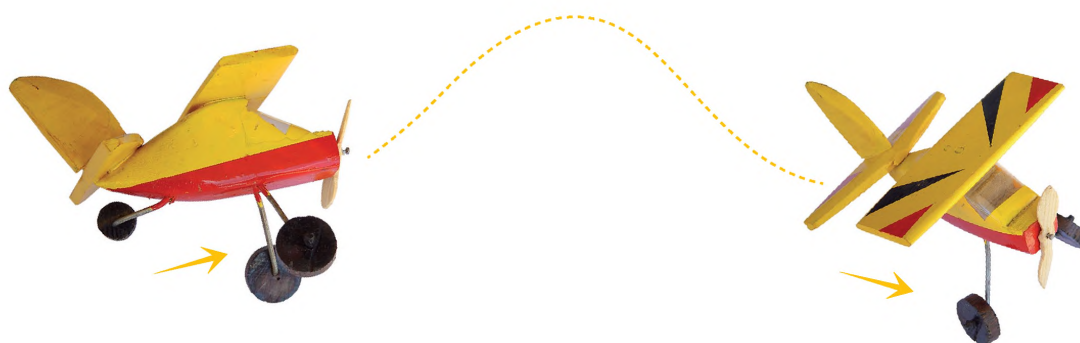
Expresión Arte rehegua

Mbo'epy aty V

1.Expresión musical Moõgotyo oho melodia

1.1. Ambosa'y pytãvape *avión* ojupíva ha hovývape ohóva yvy gotyo. Upe ríre aha'angáta *avión* ryapu ohóramo yvate térã oguejýramo.

1.2. Apuraheikuévo “Aserrín” ajesareko ko → apurahéi haña haatãve térã mbegueve.

Aserrín, aserrán
yvyrakuéra San Juan pegua
Ojerure hikuái pan, ha noñeme'ẽ ichupe
Ojerure kesu
Ha oñeme'ẽ chupe peteĩ añua.

Aníke nderesarái:

- Umi → oĩva ñe'ẽ ári ohechaukahína mba'eichaitépa ohova'erã pe *melodía*. (Ohechaukárõ ojupiha upévape oje'e *Ascendente*; oguejýramo oje'e *descendente*; ha ohechaukárõ ojojaha upévape oje'e *lineal* ndaha'ei mbegueve ni hatãve ojepurahéiva.

1.3. Che irĩnguéra ndive rojapo peteĩ kóra guasu mbo'ehao kotýpe téra korapyte.

- Apurahéi "Aserrín" upevarã ahechakuaava'erã pe *melodía*, apurahéi hatãvéramo ahupi che jyva ha apurahéi mbeguevéramo amboguejy che jyva.
- Apuraheijey "Aserrín" amongu'éramo che akã ha che retyma.

1.4. Aheka purahéi ahenduséva ha ajapo umi ojavova'ekue apuraheihápe.

**Mbo'ehára chepytyvõ ahai haña
mba'épa he'ise *Dirección de
series melódicas*.**

1.5. Ahendu ñe'ẽ timbrekuéra oĩva peteĩ *grabación*-pe, upéi ambopapapy.

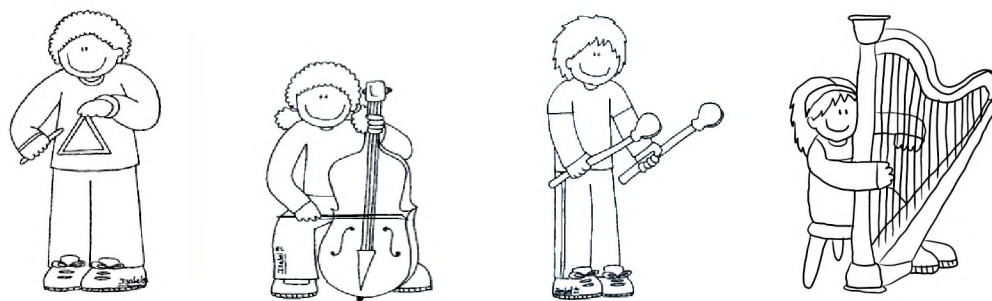
1.6. Ahendu jey pe *grabación* ha añeha'ã amoha'anga pe ahenduva'ekue. Amongurusu mba'eichagua ñe'ẽpa oguereko.

	ÑE'Ë PO'I	ÑE'Ë PYRUSU
		
		
		

1.7. Amaña ko'ã ta'angáre ha amongurusu umi oñe'ẽkuaáva.

1.8. Amongora *instrumento musical* tuichavéva.

1.9. Ajesareko mba'éichapa oñemohenda *instrumento musical* kuéra.

INSTRUMENTO IKUÉRDAVA

- Mbaraka
- Arpa
- Violín

**INSTRUMENTO IPÚVA JEPEJU
RUPIVE**

- Saxofón
- Trompeta
- Flauta dulce

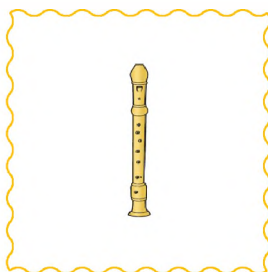
INSTRUMENTO DE PERCUSIÓN

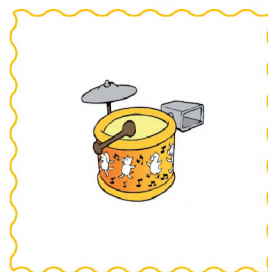
- Tambor
- Pandereta
- Batería

1.10. Ahai *instrumento rerakuéra.*

1.11. Amohēnda mba'e atýpepa ohova'erā umi *instrumento réra.*

CUERDA

VIENTO

PERCUSIÓN

2.Expresión plástica Sa'y kuéra

- Sa'ykuéra, **sa'yju**, **pytã** ha **hovývape**, oje'e *primarios* térã *puros*, chuguikuéra ikatu osẽ heta sa'y.

- Sa'ykuéra ojehe'apyrevahína oiko ñambojehe'áramo jojaite umi sa'y primario. Péicha ikatu oiko:

Ñambojehe'áramo sa'yju pytãvare oiko chugui
Narãha

Ñambojehe'áramo sa'yju hovývare oiko chugui
Hovyũ

Ñambojehe'áramo pytã hovývare oiko chugui
Violeta

2.1. Amoñe'ẽ mombe'u :

Gerardo aramboty

Gerardo arambotyhána ko árape ha ovy'a haġua ombyatyse iñangirũnguéra ha opavave ipehẽnguekuéra ohasa haġua ka'aru retia'e hógape. Gerardo oguerohoryetemi jeguakakuéra isa'y hetáva, henyhẽva mba'e he'ẽgui, piñatas ha ambueve mba'e, upéicha avei opopose, opukase ha oñembosaraise.

2.2. Ambosa'y mba'éichapa Gerardo ohasa hi'áramboty, upevarã aipuru sa'ykuéra ojehe'a'yva ha ojehe'apyréva.

2.3. Ajesareko ta'angakuérare amoĩmba haġua tai tekotevêhápe ha ambosa'y aipurúvo umi sa'y ojehe'a'yva.

T _ r _ a

J _ pó _

Gl _ b _

2.4. Amoha'anga aguerohoryvéva guive peteĩ arambotýpe ha upéi aipuru sa'ykuéra ikatumíva guive.

2.5. Amoñe'ẽ umi ñe'ẽjoajukuéra ha ambosa'y pe, aipurúvo sa'y ikatúva oho hese ha aipurusevéva.

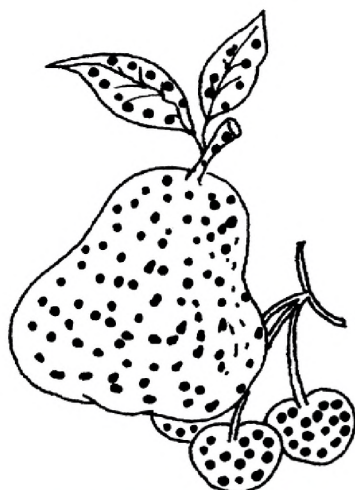
a) Avy'a ha añeñandu porã che arambotyhaguére.

ã) Oĩ che irũnguéra ndouiva'ekue che arambotýpe.

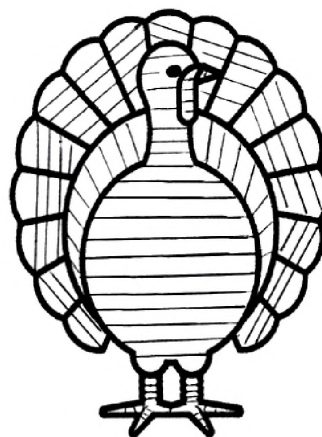
ch) Che arambotype heta jopói ojegueru chéve.

Aikuaamive hağua:

- Amyanyhẽ hağua ta'angakuéra ikatu aipuru *puntos* térã *líneas* ha ambosa'ykuaa umi sa'y aguerohoryvévape. Ikatu péicha:

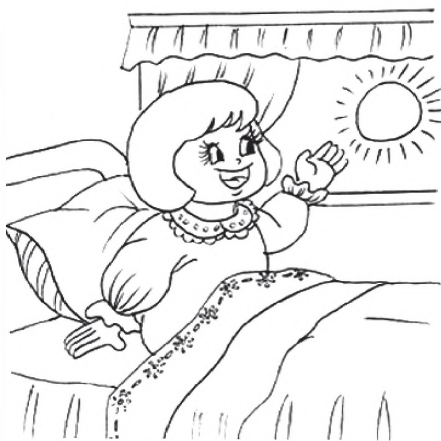

Puntope
oñemyanyhẽva

Lineape
oñemyanyhẽva

2.6. Ajesareko ta'angáre ha amyanyhẽ puntokuérape ta'anga ohechauhápe ojepáy jave ha amyanyhẽ líneape ta'anga ojeke jave.

2.7. Amyanyhẽ ta'anga *punto* ha líneape, upevarã ikatu aipuru umi sa'ykuéra ahayhuvéva. Ajesareko apuru porã haña ñande poyvi sa'ykuéra.

3. Expresión corporal Ritmo

3.1. Ambojoaju ñe'ẽ “aha” pe ta'anga oje'évape *negra rehe* ha “añani” pe ta'anga oje'évape *corchea rehe*. Ajapokuévo ko tembiapo ajepopetéta ha asapateáta.

AHA

AÑANI

3.2. Ahechakuaa ñe'ẽ “aha” pe ta'anga oje'éva *negra* ha “añani” pe *corchea*-re ha añembosarái péicha che irũnguéra ndive:

- Jajapo peteĩ pa'ũ mbo'ehakotýpe térã ñasẽ korapýre.
- Mbo'ehára he'i ohóvo oho térã oñani.
- Ñahendúramo “oho” jajepopetéta ha ñahendúramo “oñani” ñamarkáta ñande py asu gotyoguápe ýrõ akatúa peguápe.
- Jajapojeý umi he'íva ore mbo'ehára.
- Ñañemongeta mba'éichapa ñañeñandu ñañembosaraikuévo.

3.3. Ahendu purahéi che irũnguéra ndive ha romongu'e ore rete ikatuháicha.

3.4. Che irūnguéra ndive roñembosarái péicha:

“Tapiti róga”

- Rojapo peteĩ kora guasu kotýpe térã okápe.
- Mbo'ehára ojapo peteĩ kora'i kora ryepýpe upevatahína “Tapiti róga”.
- Rohendu purahéi ha rojeroky asu gotyo ha akatúa gotyo. Upe aja Tapiti oku'ekuaa hóga ryepýpe, pe kora michívévape.
- Purahéi opávo japytapaitéta ha Tapiti osêta hógagui ha oheka mávapepa ome'êta izanahoria.
- Purahéi ipu jey ha roku'epaitejey. Tapiti pyahúnte ndoku'ei.
- Péicha roho rojapóvo opápeve purahéi ha pe tapykuépete opytáva tapitícha ome'ẽ ambue mba'e térã ojapo ha'e oapokuaavéva.

3.5. Amoĩmba ñe'ẽ oñeikotēveva, ajesarekokuévo ñembosaráire.

- a) Tapiti oĩramo hóga ryepýpe oku'ente _____ (*espacio parcial*).
- ã) Umi opytáva guive okápe ikatu oku'e _____ (*espacio total*).

Aranduka ojepuruva'ekue

- AGUILERA, N. (2005). *Comprensión Lectora y algo más.* -- Asunción: AGR Servicios Gráficos. S.A.
- BORNEMANN, E. (2001). *Mini Antología de cuentos tradicionales.* Bs As: Editorial Santillana.
- CAROZZI, M. (2001). *Proyectos integrados en la EGB.* Bs As: Editorial Paidós SAICF.
- CHARRIS, M.; ARBELÁEZ, M. (1995). *Antología Comunicativa 2.* Editorial Norma S.A.
- CHARRIS, M.; Arbeláez, M. (1995). *Antología Comunicativa 3.* Editorial Norma S.A.
- DEL VALLE, I. (1992). *Castellano 1.* Santiago: Editorial Arrayan.
- PARAGUAY. Ministerio de Educación y Cultura (1995). *Cuadernillo del 2º grado de Comunicación. versión castellana y guaraní.* Asunción: El País S.A.
- PARAGUAY. Ministerio de Educación y Cultura (2008). *Programa de Estudio del 2º grado* -- Asunción: El Ministerio
- PARAGUAY. Ministerio de Educación y Cultura (1982). *La literatura en el aula* Asunción: CROMOS S.R.L.
- LUDUEÑA, M.; Fretes, M. (2006). *Didáctica de la Literatura.* Asunción: AGR Servicios Gráficos. S.A.
- VALLEJO, E.; Sánchez, V. (2002). *Experiencias de motivación lectora y producción de textos en Paraguay.* Asunción: CAPEL.

SITIOS CONSULTADOS EN INTERNET

- www.eduteka.org.
- www.encuentos.com
- roble.pntic.mec.es/.../comprensión_lectora.htm
- www.babyabuelita.com/esp/novedades/colorear.htm
- <http://www.epedia.com.mx/Uploads/Rondas%20Tradicionales%20Clase%2010%20Ninos%20Bailando.jpg>
- <http://www.fotonostra.com/grafico/circulocromatico.htm>
- <http://www.arqhys.com/materiales-maquetas.html>
- http://www.geocities.com/nancy_animacion/0002-maquetas-back-500.jpg
- www.telpin.com.ar/.../images/leyenda.jpg
- www.innatia.com/.../yerba-mate/a-leyenda-yerba-mate.html -
- http://www.villarrica.com.py/folklore/danzas_pbasicos.htm
- http://1.bp.blogspot.com/_zykg25uv7QQ/R7OazROC8fI/AAAAAAAAAIIc/ukHvTNvpmLM/S269/bailarines%2Bpy.gif
- www.conmishijos.com/ocioencasa.colorear/70/helado
- www.doslourdes.net

Dada esta realidad, deberán copiar los ejercicios en sus cuadernos y resolverlos. Solamente las informaciones muy necesarias podrán transcribirse, a fin de ahorrar tiempo. Se espera que los/as niños/as dediquen a la lectura y al desarrollo de las actividades propuestas en el cuadernillo, el mayor tiempo posible, con la ayuda sistemática del maestro/a y la familia.